

INDHOLD

OM KRIG, KRITISK MYNDIGHED OG SKOLE

- et ord fra redaktøren

ET ORD FRA BESTYRELSEN

DEN BLANDEDE SKOLE

DEN LIGE SKOLE

TILSYNSSTRATEGI OG STÅ-MÅL-MED VEJLEDNING

FORLÆNGELSE AF FRIHEDSGRADER

KORT NYT

KALENDER

Om krig, kritisk myndighed og skole

Meget er sket siden sidste *ord fra redaktøren* - både ude og hjemme. Mest voldsomt og overvældende Ruslands invasion af Ukraine, der efterhånden har varet i fire måneder. Det er næsten ikke til at fatte, at der, igen, er krig på europæisk grund; at der kastes bomber og skydes og oprustes og sanktioneres og flygtes og ødelægges liv.

Der har de seneste år, i krige og krigshandlinger udenfor europæisk grund, været rigeligt med gode grunde til at genlæse og orientere sig i Thomas W. Adornos *Opdragelse efter Auschwitz**, hvor filosofen, sociologen og musikteoretikeren Adorno formulerer opdragelsen formål således: *Aldrig mere Auschwitz*. En indledende kritisk refleksion kan i den forbindelse være: hvorfor er det først med Ruslands invasion af Ukraine, at EU, danske politikere og befolkning kan samle sig om fælles indsatser og åbninger af grænser, arbejdsmarkeder, uddannelsessystemer, mv. for flygtninge.

Auschwitz står, og stod også for Adorno, som det ultimative barbari, og enhver opdragelse må i lyset heraf indrette sig på, at det ikke kan eller vil gentage sig. Adorno siger ikke meget om, hvad vi skal nå frem til, men han fortæller os om, hvordan en udvikling af kritisk myndighed kan forhindre 'det negative'. Det myndige individ er et nøglebegreb hos Adorno og ikke blot forstået som evnen til selvtænkning, men også

evnen til selvbestemmelse; at eksistere ud fra sin egen bestemmelse. Dette ideal fortæller om et individ, som evner en kritisk refleksion og dermed også at gøre modstand mod de 'deformeringer', som individet er underlagt i det senmoderne samfund; 'deformeringer der bl.a. handler om erfaringstab og tab af kritisk bevidsthed. For Adorno er det første skridt på vejen mod en tvangsfri kultur at bevidstgøre om tvangen og herigennem forfølge ideen om et individ med en kritisk myndighed.

Det handler for Adorno om at give barnet en fornemmelse for afstanden mellem retfærdigheden og de konkrete love, og om at undgå at skabe falsk respekt for retslige og politiske autoriteter. Målet for en pædagogisk praksis er at vække en sund skepsis hos barnet over for såvel lovene som deres forvaltere, der i sagens natur altid er fejlbarlige. Det handler ikke om at gøre 'civil ulydighed' til omdrejningspunktet i den konkrete undervisnings- og opdragelsessituation, men om at udvikle en oppositionel bevidsthed, der på et senere tidspunkt - når barnet har nået den politiske myndighedsalder - kan vaccinere det mod en ubetinget lydighed mod lovens autoriteter.

Der skal derfor voksne til! Vi kan ikke overlade opdragelsen og undervisningen til børnene, men må gennem opdragelse og undervisning give og sikre muligheden for at mennesker kan begynde forfra. En anden tysk

tænker/filosof, Hannah Arendt, påpeger netop dette: at mennesket fødes ind i en verden, og det er de voksnes opgave at forberede de nytilkomne til selv at få mulighed for at skabe det nye. Overgangen skal iflg. Arendt ske langsomt og trygt og uden at børnene gøres til midler for at skabe politiske og samfundsmæssige forandringer. Når opdragelse og undervisning gøres til redskaber for politik, så bliver mennesket ufrit og Arendt advarer derfor stærkt imod at gøre børn til helte i en højere sags tjeneste.

Men den undervisning der bedrives i skolen, skal vel også vise ud af den, for eleverne skal jo ikke gå i skole hele livet. Så frem for at sætte som mål, at børnene skal forandre verden, så skal skolen måske snarere sætte eleverne i stand til at forstå, undres over, spørge til og finde sig til rette i verden. Verden kan forandres, ja, og det er centralt at det enkelte barn og den enkelte skole tror på, at de betyder noget for det, men i sidste ende er det politikerne der skal forandre verden. Det er vel det, vi har dem for. Vi skal i det lys passe på ikke at følge efter den tendens til at hælde alle de problemer, samfundet skal løse, ned i skolen.

Med Arendts ord: Uden mennesker, der i frihed er blevet til og kommet til syne som sig selv, er der intet levedygtigt demokrati. Hvordan man så gør det i praksis i mødet mellem børn og voksne i en skolesammenhæng, ja, det er ikke blevet mindre vigtigt at fortsætte diskussionen om og den pædagogiske kvalificering af.

Rigtig god sommer – tak for i år fra mig og hele sekretariatet. Vi glæder os til at mere af det hele i skoleåret der kommer.

Sune Jon Hansen

*Theodor W. Adorno: opdragelse efter Auschwitz, radioforedrag i 1966 og posthumt udgivet i bogform i 1971.

**Hannah Arendt, Krisen i skolesystemet og pædagogikken, 2021.

Et ord fra bestyrelsen

Kære alle,

Sommeren nærmer sig med raske skridt og vi i Lilleskolernes Sammenslutnings bestyrelse ønsker jer alle en dejlig og velfortjent ferie – og så glæder vi os til at se mange af jer til alle vores arrangementer og møder i skoleåret der kommer.

Og apropos at se hinanden, hvor var det så dejligt og godt at vi igen kunne mødes til et fysisk Repræsentantskab og efterfølgende *Lilleskoletræf*. Sdr. Jernløse havde pyntet op og gjort klar med påskefarver og store børnemalerier. TAK for det og tak til alle jer der deltog; vi talte 75 inklusive gæster fra de andre skoleforeninger og aktører på vores område. Tak også til Line Knutzon, Steen Nepper Larsen og *Det lille Kester* der alle var 'på scenen'.

Lilleskolefestival.

I denne uge var over 1.800 unge lilleskolebørn og -voksne samlet i Grenå på Norddjurs Friskole til Lilleskolefestival. En festival der har ligget i syltekrukken siden juni 2020, grundet coronaen. Det er en større genstart af vores vigtige *get-together*, da størstedelen af de deltagende børn ikke har været på festival før. Fantastisk arbejde af Norddjurs Friskole og dejligt igen at kunne være sammen på tværs af hele landet.

Spilleglæden er intakt og samværet mellem de unge mennesker vidner endnu engang om det der "noget", der går på tværs af vores skoler. Måden de unge interagerer på; umiddelbarheden i planlagte og tilfældige møder; opbakningen til hinanden når nogen går på de skrå brædder med musik, teater og performances; oprigtige og engagerede forældre og medarbejdere der tager hånd om det hele - kommunikation i øjenhøjde - tålmodighed og at være begejstrede og trætte sammen. Sådan! Næste år mødes vi på Halsnæs Lilleskole.

Sammenslutningen

Lilleskolernes Musik- og Teaterfestival markerer på mange måder afslutningen på et godt men også travlt år i Lilleskolernes Sammenslutning. Det første hele skoleår som 'hel skoleforening'. Med coronaen som bagtæppe det meste af året, er det dejligt nu at være et sted, hvor dét bagtæppe er trådt i baggrunden. Det har givet og giver luft og ilt til os alle, og på skolerne kan man nu igen sigte på og bruge kræfterne på at lave den skole man *vil* lave, fremfor den skole man *må* lave.

At de to år med corona stadig hænger fast i skolen og ikke bare forsvinder med et fingerknips vidner mange af de drøftelser og henvendelser, som sekretariatet har haft med mange af jer om. Tiden med corona har slidt på alle - og på skolen samlet set - og der forestår et arbejde med at vende tilbage til 'vores skole'; det gælder både ift. relationerne mellem skolens aktører og i tæt tilknytning til det - skolens indhold, indretning og rammer. Vi har i foråret afholdt *Intramøder for nye bestyrelsesmedlemmer* i Jylland og på Sjælland og sekretariatet/Sune har også deltaget i en række årsmøder og pædagogiske dage på en række lilleskoler. Temaet har gennemgående været, *hvordan vi sætter grænser for vores skole, så vi er afklaret med og forstår vores forskellige roller og kan stå sammen om, at lave 'vores skole'*. Der er i vores øjne ikke tvivl om, at netop samarbejdet i bestyrelsen, samarbejdet mellem bestyrelse og den daglige ledelse, samarbejdet mellem den daglige ledelse, medarbejderne og forældrene er helt afgørende søjler i og for skolens liv og gode udvikling. Og sagt på en anden måde: for at børnene har en skole de kan regne med, føle sig trygge i, opleve sig mødt i, lære noget og udvikle sig i, og være glade for at komme i.

Lilleskolernes og de frie grundskolers rammer og vilkår

Vi er i forbindelse med dette i bestyrelsen optaget af og opmærksomme på, at *lilleskolerne* og de frie grundskoler generelt får og sikres de bedst mulige rammer for netop at lave den skole I på hver enkelt lilleskole, *vil* lave. Det gælder både de lovgivningsmæssige rammer, men ikke mindst også de *diskursive* rammer; de forståelser af og forventninger til skolen der på forskellig vis dominerer i tiden og har det med at vandre med ind på skolerne. Hvad er det skolen skal kunne ku', lærerne og pædagogerne skal kunne ku', børnene skal kunne ku' og forældrene skal kunne ku' for at leve op til - ikke bare de lovgivningsmæssige men også diskursive rammer omkring skolen? Og hvordan korresponderer det med 'vores lilleskole'?

Politisk er der stadig til trods for nye toner omkring øget praksisfaglighed, mere frihed, færre mål og test, mv., et overvejende politisk fokus på skolen som et sted, der både skal sikre det enkelte barn og hele samfundet en plads i den internationale konkurrence om socialt og økonomisk set knappe ressourcer såvel som sikre den nationale sammenhængskraft, stabilitet, sundhed, mv. Det er et kæmpe pres at lægge på det enkelte barn (og dets forældre) såvel som skolen. *Når vi nu alt det vi skal nå at nå?* Det kan let blive et ræs med toppen - eller bunden om man vil - og det skal vi som frie skoler, som *lilleskoler*, være yderst opmærksomme på.

Pædagogik og opdragelse hviler på et usikkert grundlag, på modsætninger og spændingsfelter, der må tages op og fortolkes uafbrudt – og det kræver at opdragere, pædagoger, lærere og ledere går ind i den store samtale om, hvad den ældre generation vil med den yngre og om hvor grænserne for, hvad man kan ville med den yngre generation går. Dét har vi en god og stærk tradition for i Lilleskolernes Sammenslutning, og det vil vi også i skoleåret der kommer fortsætte, når vi i forskellige sammenhænge mødes; til *Ledertræf*, *Regionsmøder*, *Lederiet*, *Intromøder for nye medarbejdere på Lilleskolerne* og måske også til et første møde i vores pædagogiske tænketank, *LISA*, som vi håber at kunne invitere til inden årets udgang.

I en tid hvor der fortsat er en efterspørgsel efter entydighed, sikker viden og virksomme metoder, er det godt at få åbnet for andre perspektiver, for samtaler, der bevæger, for tvivl, ydmyghed og for hele det fletværk, som enhver, der opdrager og underviser – og laver skole – må kvalificere, tage ansvar og sætte grænser for.

Det sociale ansvar

Vi har i foråret været vidne til lidt af en blæst omkring de frie grundskoler, eller privatskoler som bliver samlebetegnelsen for sektoren, når skytset rettes mod 'os'. Afsættet var i særdeleshed TV2's udsendelser om *Flugten fra folkeskolen*, hvor den frie grundskolesektor blev sidestillet med to 'klassiske' private *realskoler* i henholdsvis Kolding og Aalborg. Her blev fortællingen om at de frie grundskoler ikke løfter deres del af det sociale ansvar, som også er vores nuværende regerings, gengivet – i et dramatisk set up med en hårdt kæmpende skoleleder fra en kommunal skole i Hundested som repræsentant for den nødlidende folkeskole. Fortællingen er ikke ny og den suppleres kontinuerligt af analyser fra den socialdemokratisk dominerede interesseorganisation Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (AE).

Det er både frustrerende, ærgerligt og urimeligt, at der på den måde sættes lighedstegn mellem socialt ansvar og nogle interessebårne statistiske opgørelser fra AE over den socioøkonomiske fordeling af elever på henholdsvis kommunale skoler og frie grundskoler. Hvor bliver pædagogikken, det pædagogiske arbejde af i denne fortælling? Hvad er det for en forståelse af lighed der er tale om? Og hvad med spørgsmålet om ressourcer?

Socialdemokraternes undervisningsordfører, Jens Joel, udgav tidligere på året debatbogen *Fællesskaberne*, i hvilken han bl.a. argumenterer for, at skolerne i storbyerne bør indgå i større distrikter, hvor børnene fordeles efter sociale kriterier. Dette iflg. Jens Joel for et imødegå at de forskellige befolkningsgrupper i samfundet fremmedgøres overfor hinanden og for at sikre sammenhængskraften i Danmark.

Regeringen har helt i tråd med Joels udmeldinger lagt op til, at der, også på det frie område, skal ske en fordeling af elever. Om det bliver med pisk eller gulerod ved vi endnu ikke og der er pt ikke politisk opbakning til en ny tilskudsmodel eller omfordeling af elever i grundskolen. Forhåbentligt bliver det ved snakken, men det er klart, at vi i Lilleskolernes Sammenslutning følger udviklingen – og udmeldingerne – helt tæt. Vi får nogle indikationer, om ikke før, så i forbindelse med regeringens finanslovsudspil ved udgangen af august. I nærværende udgave af *Lilleskolen* kan I læse en mere udfoldet beskrivelse af denne problemstilling (*Den blandede skole*, s. 7).

Til bestyrelsens store tilfredshed har Styrelsen for Undervisning og Kvalitet valgt at trække den *Stå mål med vejledning* tilbage, som de ved udgangen af sidste år sendte i høring og som vi sammen med de øvrige skoleforeninger indleverede et omfattende fælles høringssvar til; et høringssvar og efterfølgende arbejde

med fremadrettede indsatser som LS har investeret en del ressourcer og har været centralt placeret i. For os at se et godt eksempel på, hvordan vi kan bidrage til og løfte en politisk interessevaretagelse via pædagogisk-analytisk arbejde. Skolefriheden er først reel, når undervisningsfriheden er det og det har været og er omdrejningspunktet i vores interessevaretagelse generelt - og således også i arbejdet omkring *Stå mål med* komplekset. I kan læse mere om *Stå mål med-vejledningen* på s. 9 i denne udgave af *Lilleskolen*.

Finansiering

Den ulykkelige situation i Ukraine trækker også sine spor til landets lilleskoler. Dels i form af et stort antal børn fra Ukraine, der på forskellig vis skal etablere sig og have en hverdag med skolegang. Vi har i foreningens ugentligt nyhedsbrev, LS Aktuelt, orienteret grundigt om dette - og det er først og fremmest noget, som den enkelte skole skal afklare indenfor egne rammer og i relation til kommunen. Situationen i Ukraine har imidlertid også trukket spor i form af stigende inflation og markante prisstigninger på energi og fødevarer.

Vi vil sammen med de øvrige skoleforeninger opmærksomt følge hvorvidt evt. tilskud/støtteordninger fra staten også vil omfatte de selvejende institutioner. Der tales meget om, at den aktuelle situation kalder på og bør fremrykke den grønne omstilling og her er finansieringsmulighederne for de frie grundskoler helt central. Vi håber derfor på og vil arbejde for, at staten og kommunerne vil gå ind og støtte skoler der er presset på de stigende priser, evt. ved at hjælpe med et konkret her og nu tilskud, hjælp til anlægsudgifter eller stille en lånegaranti i banken, så skolerne kan skifte varmekilde, udskifte vinduer/tag, etc. Endvidere ligestille frie grundskolers affaldssortering med kommunens, således at børnene på skolen oplever ensartethed ift. den sortering der er i hjemmet. Pt. betragtes frie grundskoler som private virksomheder, hvilket pålægger skolerne store udgifter til affaldssortering.

Folkemøde 2022

I sidste uge tog vores næstformand, Peter Leth Andresen, og sekretariatsleder, Sune Jon Hansen, til årets Folkemøde på Bornholm. Her har de torsdag og fredag trykket hænder, mødt, snakket og debatteret med diverse aktører på den skolepolitiske og -pædagogiske scene. De var til stede til debatterne og mellem dem og samlede indtryk og udtryk og gjorde sig erfaringer - både ift. at kvalificere analyser af det skolepolitiske og -pædagogiske landskab og kvalificere *Lilleskolernes Sammenslutnings* positioneringer i dette. På Folkemødet støttede vi op om 'vores sager' - friheden til at lave fri grundskole, udfordringen af at socialt ansvar reduceres til et spørgsmål om socioøkonomisk fordeling, pædagogiske perspektiver på inklusion, trivsel, test, målinger, praksisfaglighed, mv. og behovet for at få pædagogikken tilbage på pædagog- og læreruddannelserne - og så var Peter og Sune omkring og blev inspireret af og orienterede sig i nogle af de dagsordener som omgiver skolerne: *globalisering, bæredygtighed, krigen i Ukraine, løn og overenskomster i lyset af stigende inflation, m.m.m.* Det samles alt sammen ifm. vores første bestyrelsesmøde efter sommerferien.

Og med det ønsker vi jer alle en dejlig sommer.

Vi ses og snakkes ved på den anden side 😊

Bestyrelsen i Lilleskolernes Sammenslutning

**EN KÆMPE TAK TIL NORDDJURS FRISKOLE OG ALLE DELTAGERNE
TIL ÅRETS MUSIK- OG TEATERFESTIVAL 2022**

**FESTIVALEN LEVER OG BLEV I ÅR, OVENPÅ TO ÅRS UDSÆTTELSE,
KICKSTARTET MED OVERVÆLDENDE DELTAGELSE OG ENGAGE-
MENT FRA ALLE.**

**I KAN SE MERE FRA FESTIVALEN - OPTRÆDENDER OG STEMNINGER
PÅ NEDENSTÅENDE LINK**

<https://www.facebook.com/search/videos/?q=lilleskolefestivalen>

...OG NÆSTE ÅR ER DET HALSNÆS LILLESKOLE DER ER VÆRTER.

DER ER GOD GRUND TIL AT GLÆDE SIG

I begyndelsen af det nye skoleår afholder vi det traditionelle tre-skole-møde, hvor erfaringer fra Norddjurs Friskole overleveres til de to skoler, der skal have festivalen i de kommende to år: Halsnæs Lilleskole og Randers Lilleskole.

Senest i begyndelsen af 2023 inviterer vi til *Lilleskolernes Musik- og Teaterfestivals konference*, hvor vi fortsætter samtalen om festivalens gode udvikling.

Hvem skal være vært for festivalen i 2025?

Den blandede skole

Som det også er omtalt i *Et ord fra bestyrelsen* ovenfor, så har der atter været storm om de frie grundskoler, og hvorvidt de er med til at forstærke de sociale skel i samfundet. I en undersøgelse fra den overvejende socialdemokratiske interesseorganisation Arbejderbevægelsens Erhvervsråd konkluderes det, at antallet af såkaldt 'blandede skoler' over de seneste ti år har lidt en hård medfart. På landsplan er antallet af skoler – både offentlige og private – der kan kalde sig blandede faldet fra 42 procent til 27 procent. Særlig få blandede skoler findes, pudsigt nok, i kommunerne nord for København; altså i de kommunerne hvor koncentrationen af borgere med en indkomst i de to øverste kvintiler er højest. Sådant var det også for ti år siden og sådan er det også om ti år medmindre man politisk anlægger en progressiv bolig- og skattepolitik, der muliggør at borgere fra andre områder i det sociale (og geografiske) rum kan bosætte sig 'på guldkysten' – eller politisk går ind og tvinger 'guldkystens' nuværende beboere til at flytte.

Vi har før på disse sider problematiseret, at man skyder de frie skoler i skoen, og de forældre der vælger dem til, at de stiller sig udenfor fællesskabet og medvirker til at skævvride samfundet. Med indførelsen af det frie skolevalg i 2005, strukturreformen i 2007, folkeskolereformen i 2014 og lov 409 om rammerne for lærernes arbejde, med en vedvarende og insisterende kritik af folkeskolen, med ghettopakken i 2018 og obligatoriske sprogprøver, mv., med nationale tests, PISA-undersøgelser og en generel konkurrenceudsættelse af individet, skolen og andre af samfundets centrale institutioner, er det måske ikke så mærkeligt, at forældre landet over træffer de valg, de gør.

Og vi ved fra forskning fra ind og udland, at 'ressourcestærke' forældre i høj grad vælger at udnytte det frie skolevalg og placerer/flytter deres børn til 'gode skoler', mens 'ressourcesvage' forældre ikke gør det. Dertil kommer, at folk bosætter sig forskelligt særligt ift. indkomst, hvilket også afspejler elevsammensætningen i de omkringliggende skoler. Og så ved vi også fra helt ny forskning, at unge fra 'ressourcestærke' skoler er langt hårdere ramt af usund præstationskultur end unge med svagere socioøkonomisk baggrund.

I øjeblikket arbejder regeringen sammen med Kommunernes Landsforening på en ny model for, hvordan de skoler, der ikke har en blandet elevsammensætning, kan få det. Ministeren har tidligere meldt ud, at modellen ventes præsenteret inden sommerferien, så det er ved at være oppe over. Det bliver selvsagt spændende at se, hvordan regeringen og KL forestiller sig, at man kan omfordele børn til bestemte skoler – og om man vil gå hele vejen og tage et opgør med den lovgivning, der sikrer de frie grundskolers ret til at vælge, hvilke børn der skal gå og går på skolen.

Tænk om man i stedet for at udvikle fordelingsalgoritmer brugte krudtet på, at sikre rammerne for at lave god skole for de børn, der går på den. Tænk om man havde det politiske mod til at nuancere fortællingen om, at den mest afgørende faktor for vores samfunds sammenhængskraft er, at vi lærer hinanden at kende på kryds og tværs af sociale klasser i skolen; hvad med adgangen til at møde hinanden udenfor skolen; adgangen til at deltage i de samme aktiviteter efter skole; adgangen til gode boliger og ferier og hjemmelavet mad? Tænk om man fokuserede på, at alle børn har ressourcer, uanset hvilket hjem de kommer fra, og at ressourcer således ikke kan reduceres til et spørgsmål om penge eller uddannelse. Tænk om man tog i betragtning de mange parametre, der spiller ind på et barns og børns trivsel i skolen og hjemmet, der ikke, og slet ikke med en voksende middelklasse, kan begrænses til spørgsmål om indkomst og uddannelse. Måske alt dette også ville kunne ændre grundlæggende ved den bekymring, der kan være hos visse forældre ift. at vælge distriktsskolen fra og en anden skole til.

Den lige skole

Regeringens udmeldte og udtalte ønske om en grundskole og et gymnasie, med en lige eller i alle fald ligere fordeling af elever målt på forældrenes indkomst, trækker på lange stræk på et politisk rationale om, at 'den lige skole' er bedre for samfundet, for samfundets sammenhængskraft, mv., end 'den ulige skole'; at den skole hvor fiskersønnen går i klasse med advokatdatteren er bedre for samfundet end den skole, der er overbefolket af børn af forældre med lignende økonomiske forudsætninger. Det er politisk klar tale, men i uddannelsesforskningen er rationalet uklart og kan ikke dokumenteres empirisk. Det enkelte lands sammenhængskraft, hvordan denne så end måles, kan med andre ikke bestemmes ift. antallet af 'lige skoler'. Af mange forhold har sammenhængskraft også at gøre med det pædagogiske arbejde, det indhold, der går for sig i skolen, som man jo netop *bypasser*, når man reducerer lighed - og den samfundsansvarlige skole - til et spørgsmål om forældrenes indkomst.

Hvad vil man med skolen? Hvad er skolens formål? Hvordan arbejdes der i skolen? Hvad undervises der i? *Und so weitere.*

I det aktuelle politiske klima kan der nok være god grund til at genrejse og insistere på den pædagogiske samtale om skolen både i og udenfor skolen. Det gælder både, hvad angår spørgsmålet om den lige og socialt ansvarlige skole såvel som spørgsmålet om frihed og de frie grundskolers frihed; en frihed som jo ret beset er friheden til at lave pissetårlig undervisning*. Eller sagt på en anden måde: friheden til at sætte tydelige formål og rammer for sit bud på den gode skole. Vi vil jo noget med nogen, når vi laver skole - og det skal vi kunne og ville stå på mål for - og svare med, når der fra politisk hold spørges til de frie grundskolers legitimitet.

Pædagogikken og skolen kan på mange måder siges at være truet af "ligemageriet" i tidens uddannelsespolitik. Tidlig indsats og læreplaner i daginstitutioner begrundes fx med at skabe lighed i grundskolen. Obligatoriske sprogprøver, nationale tests (nu benævnt Folkeskolens Nationale Færdighedstests), elevplaner, mv. begrundes med at skabe lighed i ungdomsuddannelserne. Men hvis lighed er målet, bliver pædagogik et nulsums-spil - og det bliver ikke mindre problematisk af, at det kategoriseres (politisk) som negativ social arv, når børn af forældre med lav indkomst, fx børn af ufaglærte arbejdere eller korte videregående uddannelser, selv bliver ufaglærte eller får korte videregående uddannelser. Det kategoriseres ikke som negativ social arv, når børn af lærere selv bliver lærere.

Det er på mange måder uheldigt at bringe lighed op i forbindelse med social arv. Dels fordi det er et greb, der nok giver en række associationer, men som det er meget svært at få greb om: hvad er det, der overføres fra forældre til børn af smag, præferencer, gener, adfærd, mv. Indenfor forskningen er standardbegrebet social mobilitet og her peger den nyeste forskning i forskelle i folks uddannelsesniveau på, at 40 procent kan tilskrives gener, 30 procent familiemiljøet og 30 procent forhold udenfor familien - og det gælder på tværs af mange lande (se bl.a. Mads Meier Jæger et al. 2021 og 2020**).

Spørgsmålet om lighed handler, i pædagogisk forstand, ikke om - og bør ikke handle om - forældrenes indkomst og uddannelsesniveau, men om hvordan vi går til og forstår hinanden; om vi har mulighed for at blive til og komme til i verden; om vi har mulighed for at træde frem og blive mødt og kan møde andre i deres forskellighed.

I ethvert samfund vil der socialt set være knappe ressourcer og selv i et samfund som det danske med relativ stor mobilitet, er der også ulighed. Det kan ikke undgås og måske ligger der noget i en erkendelse af dette samtidig med en opmærksomhed på, at sikre rammerne for en relativ stor mobilitet, hvor der kan røres rundt i gryden, sådan at der er nogle, der bliver nedadgående mobile, og der er andre der bliver opadgående mobile. At give mulighed for at børn og unge kan udfolde deres evner, boglige som praktiske, og uanset deres klassemæssige tilhørsforhold, er en anden måde at arbejde med lighed på, men det ændrer ikke på, at vi strukturelt set altid vil have et ulige samfund; en ulige fordeling af ressourcer. Derfor er det også vigtigt at skille de to diskussioner ad, fordi spørgsmålet om lighed jo bl.a. er spørgsmålet om at give nogle bedre og højere overførselsindkomster, spørgsmålet om at beskutte formuen, spørgsmålet om at lave større arveafgifter – det øger altsammen ligheden. I øjeblikket ser vi at formuer vokser ganske kolossalt, og det er jo et politisk spørgsmål, om vi vil tillade det eller ikke vil. Og i princippet bør det vel holdes ude af spørgsmålet om mobilitet og lighed i skolen.

* *Pissedårlig Undervisning*, Alexander von Oettingen, Hans Reitzels Forlag, 2019

** <https://madsjaeger.dk/publications/papers%20in%20journals>

Tilsynsstrategi og stå-mål-med vejledning

Som omtalt på andre af foreningens 'kanaler' (LS Aktuelt, Lederzoom-møde samt på vores hjemmeside), så har der været et større arbejde og opgør i gang omkring hvordan Undervisningsministeriets Styrelse for Undervisning og Kvalitet (STUK) definerer og forstår det *stå mål med krav*, som er beskrevet i paragraf 1 i lov om friskoler og private grundskoler, mv. Vi har i LS været del af en teknikergruppe, der over de seneste par år har mødtes med STUK for at finde sammen om en ny vejledning om *stå mål med-kravets* opfyldelse på de frie grundskoler. Desværre lykkedes det os ikke at blive enige og hen mod slutningen af sidste år, 2021, sendte STUK så en vejledning om *Stå mål med-kravets* opfyldelse i høring. I januar 2022 indgav skoleforeningerne så et samlet og yderst omfattende høringssvar, der klart, og suppleret af et juridisk notat, begrundede og beskrev, at foreningerne for og omkring de frie grundskoler ikke kunne anerkende vejledningens indhold. Høringssvaret kan læses i sin helhed på nedenstående link*.

Den 24. maj fik vi så, endelig, svar fra STUK, som valgte at trække vejledningen tilbage og i samme moment også at gøre de to gældende vejledninger fra henholdsvis 2001 og 2005 historiske. Det er selvfølgelig lidt af en 'sejr' at STUK har taget skoleforeningernes kritik alvorligt og til efterretning, men 'kampen' er ikke, slet ikke, slut med det, for tilbage står stadig STUK's tilsynspraksis og aktuelle Tilsynsstrategi 2022-24, som bærer på og tager afsæt i samme logik som STUK's bud på en vejledning.

Det er stadig vigtigt, at skoleforeningerne hver for sig og sammen reagerer, når vi observerer, at 'stå mål med-kravet' misfortolkes eller misbruges ifm. tilsynsrunder og tilsynssager. Vi skal fortsat holde øje med STUK's tilsynsstrategi i anvendelse og STUK's tilsynspraksis, herunder også STUK's brug af de redskaber, de har til at føre tilsyn jf. loven. Hvor langt går STUK med andre ord i deres konkrete tilsynspraksis ift. at anvende/fortolke stå mål med-kravet. I bestyrelsens skriftlige beretning i *Årsskriftet 2022***, kan i læse mere.

Vi har i forbindelse med stå mål med problematikken erfaret, at det er uklart og usikkert hvor meget af den mistolkning, der sker i relation til bl.a. stå mål med-kravet, der har rødder i STUK henholdsvis

departementet. Det er derfor yderst vigtigt, at vi er opmærksomme på de lovbemærkninger, der ligger til grund for lovforslag, der direkte eller indirekte involverer frie grundskoler og 'stå mål med'. Det betyder med andre noget for os at få ændret i lovbemærkninger m.v.; det er en anden vej at få vores forståelse af stå mål med-kravet igennem, når den indarbejdes i væsentlige lovdokumenter. Det vil også give mulighed for, at vi kan bruge disse bemærkninger i vores argumentation ifm. bl.a. tilsynssager.

Der er ingen tvivl om, og i skoleforeningerne også konsensus om, at skolerne skal overholde regler og rammer i relation til stå mål med-kravet. Det kan som sådan ikke gradbøjes; der er en række forpligtende forudsætninger, som skolerne skal leve op til for at stå mål med. Det handler om mål, planer, en praksis der sandsynliggør, at skolens elever når disse mål, at skolens ansatte underviser i henhold til skolens mål og planer – og den enkelte elevs udbytte samt skolens samlede undervisning evalueres.

Arbejdet med og kampen for at det statslige tilsyn med de frie grundskoler tager afsæt i de friere rammer, som er givet de frie grundskoler via *lov om friskole og private grundskoler mv.* er med andre ord ikke, langt fra, slut – og vi fortsætter ufortrødent.

* Høringssvar: <https://lilleskolerne.dk/forside>

** Årsskrift 2022: https://lilleskolerne.dk/nyheder_udgivelser/rsskrifter

Forlængelse af frihedsgrader: Men hvad med besværet?

Folkeskoleforligskredsen blev tidligere i år enige om at videreføre nogle af de frihedsgrader, som skolerne har haft under corona-nedlukningerne. Det indbefatter bl.a. muligheden for at omlægge 20 procent af undervisningen til online-formater.

Ingen kan vel være imod mere frihed til skolerne, men ikke desto mindre er det nok vigtigt, at huske på, hvad det egentlig vil sige at holde skole. Under nedlukningerne har fællesskaberne været under alvorligt pres. Antallet af elever i mistrivsel er steget, ligesom skolevægring er et stadig større problem rundt om på landets skoler. Kan de udfordringer, som nedlukningerne har medført, løses med onlineundervisning? Er det netop ikke det fysiske fællesskab skolen kan danne ramme om; det pædagogiske arbejde med og omkring den enkelte og fællesskabet – i fysisk nærhed af hinanden?

Har vi netop ikke, helt overvejende over de seneste corona-år, erfaret, at onlineundervisningen og fraværet af de fysiske fællesskaber har medvirket til de udfordringer, mange børn og unge og skoler står i i dag; og at onlineundervisning – skærmen – ikke umiddelbart er løsningen på udfordringer med at skabe meningsfulde, pædagogiske fællesskaber i skolen.

Vi har i regi af Lilleskolernes Sammenslutning – både under og efter corona – drøftet netop disse udfordringer, og hvad det har krævet og kræver, at vende tilbage til den 'fysiske skole'. Og her har svaret gennemgående været: en fælles og omfattende investering i skolernes fysiske fællesskaber.

At gå i skole er, blandt meget andet, at lære at være en del af et fællesskab. Det fællesskab er forpligtende – et dagligt møde og arbejde – og den slags fællesskaber er altid besværlige. Her deltager man, selvom det er svært – og man hjælpes til at deltage, når det bliver for svært. Det er dét, skolen handler om.

Under nedlukningerne har der nogle steder udviklet sig en forståelse af, at noget af besværet kan spares væk; at det er lettere, hvis noget af undervisningen kan foregå online; at det lettere end at tage på lejrskole, end at lave forløb på tværs af klasser og årgange. Ligesom det er lettere ikke at invitere forældrene ind i skolens hverdag.

Spørgsmålet er imidlertid, om vi ikke mister noget, når vi undgår besværet? Om ikke mindre besvær går ud over vores pædagogiske fællesskaber. Skal god pædagogik og skole netop ikke være besværlig. Eller bøvlet som formanden for Lilleskolernes Sammenslutning formulerede det til årets repræsentantskab.

Det er måske mere end længe vigtigt, at vi netop investerer i og viser an til 'bøvlet', til pædagogikken og fællesskaberne; at alle skal kunne være med og deltage i skolens fællesskaber; at 'vores skole' står på et grundlag og har et formål, og at der er mening med, at børn og voksne mødes i lige netop denne skole; i de former og indretninger, som er skabt og genskabes i fællesskaber mellem elever, lærere og pædagoger – om noget; skolens fag og fagområder, leg og aktiviteter, mv.

Alt behøver ikke og kan ikke være som i gamle dage. Men der var gode faglige grunde til, at vi gjorde, som vi gjorde. Der var gode grunde til, at vi mødtes fysisk på skolen og ikke blot sad bag skærmene. Gode grunde til, at vi tog på lejrtur. Til at vi inviterede forældrene ind. Til at vi holdt morgensamlinger. Alt dette skal måske have en ekstra omgang, gentages og *spidsformuleres*, så alle på skolen vil opleve, at 'besværet' er besværet værd.

Mere praksisfaglighed i folkeskolen

Undervisningsminister Pernille Rosenkrantz Theil inviterede i foråret grundskolens parter til to rundbordssamtaler om praksisfaglighed – i folkeskolen. Rundbordssamtalerne er en del af *Sammen om skolen*, som er et samarbejde mellem regeringen, folkeskoleforligskredsen og folkeskolens centrale parter (og til tider også de frie grundskoler). Parterne i *Sammen om skolen* er enige om at afsøge, om en mere praktisk orienteret folkeskole kan bidrage til at styrke elevernes motivation og trivsel, højne det faglige niveau og få flere til at gennemføre en ungdomsuddannelse, herunder erhvervsuddannelse. Det kommer nok lidt an på, hvad man forstår ved *motivation* og *trivsel* og *fagligt niveau*, men opmærksomheden på at skolen også kan rumme andet end bøger og konstateringen af, at den nok har forsømt dens 'praktiske' sider, kan være skridt i retning af, at flere sider af skolen og af pædagogiske greb og tilgange kan komme i spil i folkeskolen.

PISA/TALIS – de store internationale OECD-styrede undersøgelser

Mandag den 13. juni deltog vi i referencegruppen for PISA og TALIS – de to internationale storskala undersøgelser af elevers henholdsvis læreres kompetencer, mv. Der er fortsat en stor opbakning til og tro på, at disse undersøgelser kan bidrage med viden om udviklingen i danske elevers og læreres kompetencer – samtidig med at det anerkendes, at der er store udfordringer med at formulere spørgsmål, der er sammenlignelige på tværs af landegrænser. Hvordan oversætter man fx socio-emotionel læring meningsfuldt på tværs af mere end 60 lande (TALIS) eller 'oplevelse af kvalitet i IT-udstyr' og 'finansielle kompetencer' (PISA)? Der er med andre ord klare og i en statistisk sammenhæng alvorlige udfordringer med at oversætte og kvalitetssikre nationalt tilpassede versioner af disse undersøgelser.

Jo større diversitet mellem deltagerlandene, jo sværere bliver det også at lave enslydende spørgsmål – og desto sværere bliver det at lave en undersøgelse, der bare er nogenlunde meningsfuld og retvisende.

Kampen om 10. klasse

Kommunernes Landsforening foreslog for nyligt at lægge 10. klasse over i ungdomsuddannelserne. Dette forslag har, helt forudsigeligt, skabt en del debat. Intentionen er at flere unge skal lykkes med at få en uddannelse og i sidste ende en plads på arbejdsmarkedet, men er svaret det rigtige?

Igennem flere år har 10. klasse været på den politiske agenda som et skoleår, der kan optimeres. Af samme grund er den afsluttende eksamen i 10. klasse ikke adgangsgivende til ungdomsuddannelser. Det er kun afgangseksamen fra 9. klasse, der sikrer elever retskrav på at blive optaget på en ungdomsuddannelse. Dette for at tilskynde til, at flere kommer hurtigt gennem uddannelsessystemet.

Der kan være og er mange gode grunde til at unge mennesker har brug for et år i 10. klasse – og der er også skoler, hvor 10. klasse er en integreret del af det samlede skoletilbud (bl.a. på Helsingør Lilleskole). Uanset, så er det en vigtig debat – ikke mindst fordi der (generelt) er store forskelle på hvordan man indretter sig og arbejder pædagogisk i grundskolen og på ungdomsuddannelserne. Og hvis man tror, at man ved at flytte 10. klasse ind på ungdomsuddannelserne, kan løfte de 20 procent som i dag ikke får en kompetencegivende uddannelse, inden de er 25 år, så har man nok gjort vært uden regning.

Evaluering af inklusionsområdet

I alt ni rapporter bestilt af undervisningsministeriet hos forskningsinstituttet VIVE blev tidligere på året offentliggjort på undervisningsministeriets hjemmeside – og fik ikke i ti-året for inklusionsloven kritikken til at forstumme. Tværtimod. Hovedkonklusionerne i rapporterne er, at næsten hver fjerde elev i folkeskolens udskoling får specialpædagogisk støtte eller vurderes at have behov for det. Konkret modtager 5,3 procent af alle skolebørn specialundervisning i specialtilbud eller i specialklasser (såkaldt segregeret specialundervisning), 10,9 procent af udskolingseleverne vurderes af lærerne til at få støtte i almenundervisningen, mens 7,5 procent af udskolingseleverne vurderes at have et uindfriet støttebehov.

Evalueringen viser, at færre elever er en del af den almindelige undervisning end tidligere. Fra skoleåret 2014/2015 til skoleåret 2019/2020 er inklusionsgraden således faldet fra 95,5 procent til 94,7 procent. I gruppen af segregerede elever er der en overrepræsentation af drenge – de udgør samlet 3/4 af denne elevgruppe.

Generelt set er der siden 2015 sket en stigning på 14 procentpoint i andelen af lærere, der vurderer, at de i høj grad har kompetencerne til at imødekomme specifikke elevers særlige behov. På trods af denne stigning vurderer over halvdelen af lærerne fortsat, at de i mindre grad (51 procent) eller slet ikke (8 procent) har kompetencerne til at imødekomme særlige behov hos specifikke elever. Denne gruppe af lærere peger særligt på, at de mangler kompetencer i forhold til at støtte elever med indlæringsvanskeligheder og socioemotionelle vanskeligheder.

Når undervisningsministeren sammen med skolens parter nu skal til at drøfte, hvordan inklusionen kan forbedres, må vi håbe, at de har både realitetssansen og blikket for dem, det drejer sig om, med: Nemlig børnene og deres forældre.

KALENDER 2022/2023

2022

Temamøde bestyrelser (zoom)	23. august
Ledertræf 2022	21.-23. september
Kursus for administrativt personale	26.-27. september
Intromøde for nye medarbejdere (sjæl.)	4. oktober
Intromøde for nye medarbejdere (jyl.)	6. oktober
Lilleskolernes Parlament 2022	6.-7. oktober
Temamøde bestyrelser (zoom)	26. oktober
Lederiet 2022 – dag 1	27. oktober
Regionsmøder 2022 (jyl.)	1. november
Regionsmøder 2022 (sjæl.)	3. november
Lederiet 2022 – dag 2	24. november
Specialpædagogisk træf 2022	29.-30. november
Temamøde bestyrelser (zoom)	30. november

2023

Lederinternat 2023	1.-2. februar
Repræsentantskab/Lilleskoletræf 2023	21.-22. april

Dertil kommer lederzoom, zoommøder for administrativt personale, mv.

Besøg vores kalender på hjemmesiden for opdateret kalender og tilmeldinger.